

Χαραυρί 1/6/1982

Η λογοτεχνία σάν αγώνας

ΟΜΙΛΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΣ ΠΑΙΟΝΙΔΟΥ ΣΤΗΝ 15η ΔΙΕΘΝΗ ΣΥΝΑΞΗ
ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ, ΣΤΟ ΜΠΛΕΝΤ ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑΣ (11-15 ΜΑΪΟΥ)

Αγαπητοί συνάδελφοι,

Λίγο προτού μεταφράσω τήν όμιλία μου στά άγγλικά, δυό νέοι χτύπησαν τήν πόρτα μου, και ζήτησαν νά μου μιλήσουν ιδιαιτέρως. Τότε ένας άνοιξε τό πορτοφόλι του κι' έβγαλε ένα χιλιοδιπλωμένο χαρτί. Πάρτε, μου λέει, είναι ένα ποίημα, σάς τό στέλλει ένας Τουρκοκύπριος. Σας παρακαλεί νά τό δημοσιεύσετε νά τό δοϋν τ' άδελφια του, λέει, οί Έλληνοκύπριοι.

Πήρα τό ποίημα. Από τόν τίτλο κατάλαβα πώς είναι άφιερωμένο στους πρωτομάρτυρες τής Έλληνοτουρκικής φιλιίας, τόν Καβάζογλου και τόν Μισιαούλη, πού τούς σκότωσαν οί σερβιστιές τό 1964, καθώς ταξίδευαν στό ίδιο αϊτοκίνητο, ό ένας πλάι στόν άλλο.

Τό ποίημα μεταφράστηκε και δημοσιεύτηκε στήν έφημερίδα «Χαραυρί». Χιλιάδες Έλληνοκύπριοι τό διάβασαν.

Σάν ξανακτύταξα τήν όμιλία πού είχα έτοιμη γιά τήν συνάντηση του Μπλέντ τήν άπέρριψη άμέσως. Όχι πώς δεν ήταν καλογραμμένη ή προβληματισμένη. Όστόσο ήταν μία όμιλία χωρίς άίσθημα, μία ψυχρή μελέτη πού καταπιανόταν μέ τά αισθητικά προβλήματα του συγγραφέα, πού άσχολεϊται μέ τήν λογοτεχνία — αγώνα. Είχα αναλύσει εκεί τό θέμα τών φθαρμένων λέξεων, τών πολυχρησιμοποιημένων συμβόλων — πλακάτ, πού είναι σάν σκόπελο μπροστά στόν συγγραφέα. Είχα αναλύσει τήν φράση πού είχε κάποτε πει ό μεγάλος νομπελίστας ποιητής Γιώργος Σεφέρης: «Τίς λέξεις, είχε πει ό Σεφέρης, τίς στολίσαμε τόσο πολύ πού πιά βουλιάζουν από τό βάρος. Είναι άνάγκη νά εξαοδώσουμε οτίς λέξεις τήν άληθινή τους ύπόσταση, νά μιλήσουμε άπλά και βαθεία».

Ναι, ήταν μία καλή από αισθητικής άποψης όμιλία.

Όστόσο μετά τήν έπίσκεψη τών δυό παιδιών αισθάνθηκα πώς κάπου πρόδινα τήν λογοτεχνία — αγώνα, κάπου πρόδινα τόν ίδιο τόν αγώνα και πώς ό νεαρός άγνωστος Τουρκοκύπριος ποιητής μου είχε δώσει ένα καλό μάθημα. Πώς σάν κανεις ένα αγώνα επιβίωσης, δεν διαλέγεις τά όπλα σου νά λάμπουν όλοκαίνουργια σάν νά έτοιμάζονται γιά ένθνική παρέλαση, αλλά όρμας στή μάχη μέ ό,τι βρεθεί πρόχειρο στά χέρια σου. Ένα κουρελιασμένο χαρτάκι μ' ένα ποίημα μέσα, ός ποϋμε, και μέ μπόλικη φλόγα στήν καρδιά.

Η λογοτεχνία, λοιπόν, σάν αγώνας. Είμαι σίγουρη πώς πολλοί από σάς αγαπητοί συνάδελφοι, άποφύγατε, αυτό τό πολυχρησιμοποιημένο θέμα, προτιμώντας τά πού πρωτότυπα και έλκυστικά: ή λογοτεχνία σάν παιγνίδι ή ή λογοτεχνία σάν περιπέτεια. Οά τ'όθελα κι' έγώ νά μπορούσα νά κάνω τό ίδιο. Στ' άλήθεια. Τότε όμως θά μέ κυνηγούσε σάν άδίσταχτη έρηνια τό φάντασμα τής άκρωτηριασμένης Αφροδίτης, συμβόλου τής μοιρασμένης στά δυό πατρίδας μου.

Εμεις στήν Κύπρο κάνουμε λογοτεχνία αγωνιστική. Δεν καυχώμαι γι' αυτό, γιατί ό χώρος όλόκληρος είναι πλασμένος γιά παιγνίδια κι' άνέμελες περιπέτειες. Ό οϋρανός, ή θάλασσα, ό ήλιος, τό κρασί, τ' άρώματα τών γιασμιών και τών λεμοναυθών. Όλα καλοϋνε σ' ένα διθύραμβο τής ζωής. Όλα καλοϋν γιά ένα ζέφρονο τρέξιμο στήν ξελογιάστρα φύση. Ακριβώς όπως τό τρελλά τρέξιμο πού έκανε τό καλλίτερο όλογο τής κούρας, ή Μέλοντ, μόλις τά κατάφερε νά δραπετεύσει από τόν σταυλό της, εκεί στήν διχοτομημένη Λευκωσία πρίν ένα μήνα. Ρούφιζε τόν άέρα τής αναπάντεχης έλευθερίας κι' άρχισε νά τρέχει στό πράσινο γρασίδι,

πρός τή συνορογραμμή. Τ' όλογα δεν ξεχωρίζουν χρώματα, πέρασε τήν γαλάζια σημαία τών Ηνωμένων Έθνών, κι' άπάνω πού πήγαινε νά φτάσει τήν κόκκινη σημαία τών τουρκικών στρατευμάτων κατοχής κάπου εκεί, άνάμεσα στόν Έλληνοκύπριο και τόν Τουρκοκύπριο συνοροφρουρό, μία νάρκη έκράγηκε, κι' ή Μέλοντ έγινε χλίια κομμάτια, μαζί μέ τό μικρό πού κουβαλούσε στήν κοιλιά της.

Λογοτεχνία λοιπόν σάν αγώνας. Μ' όλα τά αισθητικά προβλήματα, μ' όλες τίς περιορισμένες δυνατότητες, μ' όλη τήν βεβαιότητα πώς πάντα «κάποιος άλλος τά έπιε καλλίτερα από σένα» ή αγωνιστική λογοτεχνία είναι ζωντανή και πάλλουσα, γιατί άσχολεϊται μέ τήν ίδια τή ζωή. Είναι ή λογοτεχνία πού συνοδεύει τόν άνθρωπο σ' όλους του τούς αγώνες. Αγώνα γιά έλευθερία, αγώνα γιά δικαιοσύνη, αγώνα γιά δημοκρατία, αγώνα γιά καλλίτερη ζωή.

Η αγωνιστική λογοτεχνία και κυρίως ή ποίηση βρήκε πρόσφορο έδαφος μετά τό φασιστικό πραξικόπημα και τήν τουρκική εισβολή στήν Κύπρο. Δεκάδες τά βιβλία πού εκδίδονται και μάλιστα στίς πόδες όσκολος συνθήκες, χωρίς έκδοτικά, χωρίς δίκτυα κυκλοφορίας. Βιβλία μέ έντονο συγκινησιακό στοιχείο, μέ έντονη τήν άποφύση στή μικρή ματωμένη πατρίδα.

Σήμερα τά θέματα αλλάζουν κάπως. Τό πρόβλημα παραμένει και διαιωνίζεται. Προχωρούν τά θέματα σε βάθος. Τό μοίρασμα τής Κύπρου χωρίς τίς δύο κοινότητες. Η τέχνη αναλαμβάνει τόν ρόλο νά τίς φέρεi σ' επαφή. Δεν είναι εύκολο αυτό χωρίς κοινή γλώσσα, χωρίς έπικοινωνία, ούτε μέ ταχυδρομείο ούτε μέ τηλεφώνο, ούτε μέ όποιαδήποτε άλλο τρόπο. Η λογοτεχνία μετατρέ-

πεται σε αγώνα επαναπροσέγγισης.

Σάν έρωτευμένοι στέλλομε από τή μία μεριά τών συνόρων στήν άλλη γράμματα άγάπης και πίστης. Είναι συγκινητική ή άνάγκη τών Τουρκοκυπρίων νά έκφραστοϋν. Πρίν από τό πραξικόπημα, από τήν εισβολή, ούτε πού ύπήρχαν γνωστοί συγγραφείς άνάμεσα στους Τουρκοκύπριους. Τώρα ξεπήδησαν δεκάδες ποιητές, μέ στίχους πού καίνε. Γράφουν στά τουρκικά, γράφουμε στα έλληνικά. Μιλάμε ώστόσο τήν ίδια γλώσσα, άγάπης πός τή μικρή κοινή πατρίδα. Μιλάμε τή γλώσσα τής άγωνίας, μήπως αυτή ή μικρή αλλά πανάρχεια γή πού έθρεψε τόσους πολιτισμούς, άφθεϊ μονάχη στήν τύχη της, έρμαιο τών συμφερόντων και τών σκοπιμοτήτων τών έχθρών της. Μιλάμε τή γλώσσα τής άπόφασης νά υπερασπιστοϋμε τή χώρα πού μας γενύησε, όπως ή μάνα υπερασπίζεται τό μικρό της βρέφος.

Κι' οί στίχοι μας βρήκαν τόν τρόπο ν' ανταμώσουν πάνω από τά όνομα, νά σφίξουν τά χέρια και νά παρουσιαστοϋν σ' ένα μικρό τόμο μέ τόν τίτλο «Κάτω από τόν ίδιο οϋρανό» στήν τουρκική και στήν ελληνική γλώσσα. Η λογοτεχνία — αγώνας στα όπλα!

Αγαπητοί συνάδελφοι,

Η άλλη όμιλία, εκείνη πού δεν άκούσατε μέ είχε προβληματίσει μέρες. Αυτή ή όμιλία πού άκούσατε τώρα γράφτηκε μονορούφι, σ' ένα πρωινό. Πιστεύω πώς αντιπροσωπεύει καλλίτερα τήν αγωνιζόμενη λογοτεχνία του τόπου μου. Κι' ευχαριστώ και πάλι τόν νεαρό Τουρκοκύπριο πού σήμερα έπιθυμεί νά είναι άγνωστος μά αύριο ίσως τόν χαϊρετίσετε σάν ποιητή σε κάποιο μελλοντικό συνέδριο συγγραφέων.

ΕΛΛΗ ΠΑΙΟΝΙΔΟΥ